

Kiertotalous Suomessa: Sanoista tekoihin hallituskaudella 2023– 2027

11.5.2023

Kari Herlevi

Projektijohtaja, globaali yhteistyö,
kestävyysratkaisut

Kiertotalous on Suomelle valtava taloudellinen mahdollisuus

- Kiertotalousratkaisuilla on vuosi vuodelta kasvavat, miljardien eurojen markkinat. Pelkästään kiertotalouden tekstiilikuituihin liittyviä investointeja on Suomessa ilmoitettu vuosille 2021–2025 yli 450 miljoonan euron edestä.
- EU-sääntely ja kansainvälinen kysyntä tukevat kiertotalousmarkkinaa. Niin sanottujen kriittisten raaka-aineiden kiertotaloutta on vauhditettu EU:n akkuasetuksella, joka lisää asteittain kierrätysmateriaalien käyttöä akuissa. Porin Tahkoluotoon on jo päätetty tehdä 300 miljoonan euron laitosinvestointi, jossa terästeollisuuden sivuvirroista otetaan talteen akuissa käytettyä vanadiinia.
- Fortum avasi huhtikuussa 2023 Harjavaltaan Euroopan suurimman akkumineraalien kierrätyslaitoksen.
- Kiertotaloudella on kansalaisten tuki. Sitran kyselyssä 2021 78 % suomalaisista oli sitä mieltä, että Suomen pitäisi toimia kiertotalouden edistämiseksi, vaikka muuta maat eivät näin toimisi.

Kiertotalousratkaisuilla on miljardien eurojen markkinat

Yritys	Toimiala	Liiketoiminta	Paikkakunta	Investointi, milj. €	Status
Infinited Fiber	Kiertotaloustekstiilit	Poistotekstiilien kemiallinen kierrätys Infinna-kuiduksi	Kemi	400	Investointipäätös
Fortum Battery Recycling	Kriittiset raaka-aineet	Euroopan suurin akkujen kierrätyslaitos	Harjavalta	24	Käynnistys
Vanadium Recovery Project	Kriittiset raaka-aineet	Vanadiinin talteenotto terästuotannon sivuvirroista	Pori	300	YVA-lupa
CH-Bioforce, Stora Enso, Suomen lantakaasu, Wegagroup, Nurmon bioenergia	Biokiertotalouden investoinnit	Biomassan jalostus, biokaasutuotanto, ravinteiden kierrätys	Raisio, Kotka, Nurmo, Leppävirta, Kiuruvesi	>300	Investointipäätös tai suunnitelma
Useita toimijoita	Hukkalämmön talteenotto	Hukkalämmön talteenotto	Tampere, Uusikaupunki, Kajaani, Espoo, Kirkkonummi, Imatra, Pietarsaari, Joensuu	100	Investointipäätös tai suunnitelma
Solar Foods, Neste, Lamor ja Recyclo, Finnfoam, Kuusakoski	Muut kiertotalousinvestoinnit	Elintarvikeproteiinin tuotanto, muovin kemiallinen kierrätys, teräksen kierrätys	Salo, Porvoo, Kemi, Vantaa	n. 700	Investointipäätös tai suunnitelma

Ehdotuksemme hallituskaudelle 2023-2027

- 1. Valjastetaan julkiset hankinnat edistämään kiertotaloutta**
- 2. Varmistetaan kiertotalouden ennakoitava toimintaympäristö**
- 3. Otetaan käyttöön tehokkaat taloudelliset ohjauskeinot**

1. Valjastetaan julkiset hankinnat edistämään kiertotaloutta

Suomessa julkisia hankintoja tehdään vuositasolla 47 miljardilla eurolla, ja niiden aiheuttama raaka-ainekäyttö on kymmeniä miljoonia tonneja vuodessa. Julkiset hankinnat ovatkin vaikuttava – mutta raskaasti alihyödynnetty – keino edistää kiertotalousmarkkinan syntymistä. Nykyisellään hankintalaki ei esimerkiksi ohjaa huomioimaan kiertotalousnäkökulmaa julkisissa hankinnoissa.

- Toteutetaan hankintalainsäädännön uudistaminen sekä muut HILMI-hankkeen (2021) toimenpidesuosituksat julkisten hankintojen kiertotalousvaikutusten vauhdittamiseksi. (VNK)
- Tehdään soveltuvilla sektoreilla, kuten kaivosalalla, valtion ja elinkeinoelämän tai kuntien välisiä Green Deal -sopimuksia. (YM, TEM, MMM)
- Vahvistetaan hankintaosaamista, ohjeistusta ja tilaajien sitoutumista kestäviin sekä innovatiivisiin hankintoihin esimerkiksi Keino-osaamiskeskuksen kautta. Rahoitustarve minimissään 2M€/toimintavuosi vuodesta 2024 alkaen. (TEM)
- Tuetaan komission ehdotuksia vihreiden julkisten hankintojen pakollisiksi vähimmäiskriteereiksi sektorikohtaisessa lainsäädännössä (Green Public Procurement, GPP).

2. Varmistetaan kiertotalouden ennakoitava toimintaympäristö

Valtiolla on ratkaiseva rooli sääntelyn ja kannusteiden asettajana, hallinnollisten esteiden raivaajana ja Suomen edustajana EU-päätöksenteossa. Ennakoitava toimintaympäristö edellyttää pitkän aikavälin tavoitteita ja selkeää näkymää toimien jalkauttamisesta. Strateginen ohjaaminen maksaa itsensä takaisin investointeina.

- Varataan kiertotalouden strategisen ohjelman toimeenpanoon riittävät resurssit, vuositasolla noin 15 miljoonaa euroa.
- Laaditaan vuodet 2025–2028 kattava kiertotalouden strategisen ohjelman periaatepäätös, jossa linjataan keskeiset käytännön toimet jo asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.
- Varmistetaan kansainvälisesti merkittävän Maailman kiertotalousfoorumien (WCEF) jatko.

3. Otetaan käyttöön tehokkaat taloudelliset ohjauskeinot

Taloudellisia ohjauskeinoja tulee kehittää tukemaan kiertotalousmarkkinoiden syntyä, sekä luonnonvarojen säästeliästä ja kustannustehokasta käyttöä.

- Luodaan kiertotalousratkaisujen kehittämiseksi ja hyödyntämiseksi taloudellisia kannustimia, esimerkiksi keventämällä palveluperusteisten liiketoimintamallien verotusta suhteessa tuotteiden verotukseen, kannustamalla kiertotalousratkaisuihin verottamalla tiettyjen neitseellisten luonnonvarojen (kuten maa-ainesten) käyttöönottoa, ja asettamalla soveltuville kierrätys- ja uusiutuville materiaaleille kasvavia jakelu- tai sekoitevelvoitteita.
- Käynnistetään VN-TEAS-hanke, jossa selvitetään parhaita taloudellisia ohjauskeinoja sekundääristen raaka-aineiden markkinan kehittämiseksi kilpailukykyiseksi neitseellisten raaka-aineiden kanssa.
- Varmistetaan verotuksen keinoin, että polttoon perustumattomat ratkaisut ovat lähtökohtaisesti kannattavampi vaihtoehto kuin biomassan poltto.
- Osana kestävä kehityksen verouudistusta kevennetään työn ja yrittämisen verotusta sekä korotetaan luonnonvara-, päästö- ja haitallisen kulutuksen veroja ja karsitaan ympäristölle haitallisia verotuksia. Uudistuksen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi kohdennetaan tarvittaessa lisätukia esimerkiksi syrjäseutujen pienituloisille.
- Kohdistetaan TKI-panoksia mm. kriittisten raaka-aineiden kierrätyksen edistämiseen.

Kerrataan vielä: Nyt on aika siirtyä sanoista tekoihin

1. Siirtymä kiertotalouteen ei tapahdu hamassa tulevaisuudessa vaan tässä ja nyt
2. Kiertotalousratkaisuilla on vuosi vuodelta kasvavat, miljardien eurojen markkinat
3. Suomessa on jo nyt vahvaa kiertotalouden osaamista monilla sektoreilla
4. Jotta kiertotaloudesta tulee valtavirtaa ja suomalaiset yritykset saavat osansa markkinoista, tarvitaan nyt poliittisia päätöksiä
5. On Suomen taloudellisen edun mukaista edistää kiertotalouden mukaisten EU:n sisämarkkinoiden syntymistä (Circular Single Market)
6. Kiertotalous auttaa sovittamaan taloutemme luonnon kantokyvyn rajoihin. Ilmastokriisiä ja luontokatoa ei voida ratkaista ilman kiertotaloutta.

Siksi ehdotamme, että hallituskaudella 2023–2027

1. Valjastetaan julkiset hankinnat edistämään kiertotaloutta
2. Varmistetaan kiertotalouden ennakoitava toimintaympäristö
3. Otetaan käyttöön tehokkaat taloudelliset ohjauskeinot

Lisämateriaalia kiertotaloudesta

Ehdotuksemme hallituskaudelle 2023-2027

1. Valjastetaan julkiset hankinnat edistämään kiertotaloutta
2. Varmistetaan kiertotalouden ennakoitava toimintaympäristö
3. Otetaan käyttöön tehokkaat taloudelliset ohjauskeinot
4. Puretaan kiertotaloutta hidastavat rakenteet ja kokeillaan rohkeasti uutta
5. Varmistetaan kiertotalouteen osaavan työvoiman saatavuus
6. Vahvistetaan ja vauhditetaan kiertotalouden sisämarkkinoita EU:ssa

4. Puretaan kiertotaloutta hidastavat rakenteet ja kokeillaan rohkeasti uutta

Kuten Kiertotalouden strategisen ohjelman arvioinnissa (2023) todetaan, kiertotalouteen liittyviä lupaprosesseja on tarpeen sujuvoittaa ja yhtenäistää sekä valtakunnallisesti että paikallisesti. Esimerkiksi Tanskassa on kiertotalousstrategian toimeenpanossa toteutettu ns. ”yhden luukun” periaate.

Innovaatiomyönteistä sääntelyä voitaisiin vauhdittaa myös ns. ”sääntelyhiekkalaatikoiden” avulla.

- Sujuvoitetaan ja nopeutetaan kiertotalouteen liittyvien lupien hakemista. Järjestelmiä kehitetään siten, että asiakkaan asiointi viranomaisten kanssa alkaa mahdollisuuksien mukaan yhdeltä asiointipisteeltä ja viranomaisten välillä tiedot kulkevat rajapintojen kautta.
- Toteutetaan sääntelykokeiluja tai pilotteja (kuten ”sääntelyhiekkalaatikot”, määräaikaiset säädökset tai kokeilulainsäädäntö), joiden avulla yritykset voivat tutkia ja kokeilla uusia ja innovatiivisia kiertotaloustuotteita, -palveluita tai -liiketoimintoja viranomaisten valvonnassa.

5. Varmistetaan kiertotalouteen osaavan työvoiman saatavuus

Yksityisen ja julkisen sektorin tarve ekologiselle osaamiselle tulee kasvamaan räjähdysmäisesti. Esimerkiksi Teknologiateollisuus on nostanut kiertotalouden yhdeksi alan liiketoiminnan kannalta keskeisimmistä osaamistarpeista. Osaamis- ja koulutustarpeita tulisi ennakoida koulutustoimijoiden, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen kesken. Osaamisen vahvistaminen vaatii määrätietoisia koulutuspoliittisia toimia, jotta kysyntään voidaan vastata ajoissa.

- Ennakoidaan kiertotalouden tuomia työn ja osaamisen muutoksia sekä otetaan ne huomioon koulutus- ja elinkeinopolitiikassa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi nykyistä joustavampaa täydennyskoulutusta.
- Tiivistetään oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä kiertotalouteen liittyvien osaamistarpeiden tunnistamiseksi ja osaamisen kehittämiseksi toimialoilla, joilla osaamisesta on erityisesti pulaa, kuten rakennus-, teknologia- ja kemian alalla.

6. Vahvistetaan ja vauhditetaan kiertotalouden sisämarkkinoita EU:ssa 1/3

Markkinoiden luomiseksi suomalaisille kiertotalousratkaisuille Suomen kannattaa vahvasti edistää kiertotalouden mukaisten EU:n sisämarkkinoiden syntymistä. EU:n yhteisellä markkinaregulaatiolla, kuten säätämällä vaatimuksia kierrätettyjen materiaalien osuudesta eri tuotteille (ml. kierrätetyt akkumineraalit, pakkausmuovit ja metallit), voidaan vahvistaa kiertotalousratkaisujen kysyntää. Esimerkiksi teräksen kierrätys kuluttaa noin 10-15% primäärisen teräksen valmistukseen tarvittavasta energiasta.

Muovien kierrätyksessä vasta noin 30 % muovituotteista valmistetaan kierrätysmateriaaleista ja toimiala itse on toivonut säädöksiä, joilla lisätään kysyntää edellyttämällä kierrätysasteen nostamista. Suomessa vahvoja muovin kierrätyksen osaajia ovat esimerkiksi Remeo, Fortum Recycling & Waste, Lassila & Tikanoja, Lamor ja Neste.

Tavoitteita on jo asetettu mm. EU:n uudessa akkuasetuksessa, EU Critical Raw Materials Actissa ja komission aloitteessa EU:n pakkauslainsäädännön tarkistamisesta. Vastaavia tavoitteita tulisi laajentaa myös muihin materiaaleihin. Etenkin kriittisten raaka-aineiden kohdalla kierrätys on tärkeää, sillä EU on erittäin riippuvainen tuontimineraaleista, ja mineraalien kysyntä kasvaa valtavasti. Suomessa on merkittävästi alan huippuosaamista, ml. GTK, Metso Outotec ja Fortum Battery Recycling.

6. Vahvistetaan ja vauhditetaan kiertotalouden sisämarkkinoita EU:ssa 2/3

Metsistä saatavaa arvoa voidaan kasvattaa luomalla kysyntää korkeamman jalostusasteen tuotteille EU:n sisämarkkinoilla. Esimerkki: Stora Enson ligniinipohjaiset akut, joissa puupohjainen ligniini korvaa fossiilipohjaista grafiittia (EU:n kriittisten raaka-aineiden listalla) nostaten samalla merkittävästi jalostusastetta.

- Tuetaan EU:ssa korkean tason kierrätystavoitteita sekä mahdollisimman laajalle ulotettuja kierrätettyjen raaka-aineiden sekoite- ja käyttövelvoitteita.
- Ehdotetaan EU:n tutkimus- ja innovaatorahoituksen kohdentamista kriittisten raaka-aineiden kierrätykseen ja korvaamiseen.
- Kannatetaan komission kriittisten raaka-aineiden turvallisista sekä kestävästä toimitusketjuista annetun aloitteen (EU Critical Raw Materials Act) ehdotuksia liittyen luvituksen tehostamiseen huomioiden ympäristönsuojelun korkea taso ja varmistamalla luvitusprosessien riittävät resurssit.
- Edistetään datatalouden ratkaisuja kiertotalouden edistämiseksi EU:n sisämarkkinoilla, kuten esimerkiksi digitaalisia tuotepasseja (Sitra pilotoi Suomessa tuotepasseja logistiikka, tekstiili- ja akkusektoreilla).

6. Vahvistetaan ja vauhditetaan kiertotalouden sisämarkkinoita EU:ssa 3/3

EU:n kestävä tuotepolitiikka pyrkii takaamaan, että tuotteet ovat kestäviä, korjattavia ja kierrätettäviä. Tästä hyötyvät sekä kuluttajat että yritykset, jotka toimivat kierrätysalalla, valmistavat laadukkaita tuotteita tai tarjoavat kunnostus- ja korjauspalveluja tai tuotteita palveluna.

- Tuetaan EU:ssa kiertotalouskriteerien asettamista mahdollisimman monelle tuoteryhmälle. (EU:n kestävien tuotteiden ekologiselle suunnittelulle asetettavia vaatimuksia koskeva asetusehdotus)

Tuotannosta muodostuvien sivuvirtojen ja jätteeksi luokittelun päätyminen edellyttävät yhdenmukaistamista EU:n sisämarkkinoilla. Tällöin sisämarkkinoilla olisi yhteiset pelisäännöt sille, minkä kierrätysprosessin jälkeen jätejäte lakkaa olemasta jätettä, eli on valmis hyödynnettäväksi uusiotuotannossa.

- Tuetaan komission työtä jäsenmaiden end-of-waste -kriteerien harmonisoinnissa ja yhteisten EU-tason kriteerien luomisessa.

**HYVÄÄ
HUOMISTA,
SUOMI!**

